

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Спеціальна моніторингова місія в Україні

ТЕМАТИЧНИЙ ЗВІТ

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СММ: СПРИЙНЯТТЯ БЕЗПЕКИ ЖІНКАМИ ТА ЇХНІЙ ВНЕСОК У МИР І БЕЗПЕКУ

1 листопада 2018 – 15 червня 2021 рр.

Вересень 2021

Опубліковано Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ в Україні

© Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні 2021 р.

Усі права захищені. Використання та копіювання змісту цього видання дозволяється виключно в некомерційних цілях та за умови обов'язкового посилання на Спеціальну моніторингову місію ОБСЄ в Україні.

Звіт англійською, українською та російською мовами доступний за посиланням www.osce.org/ukraine-smm

ЗМІСТ

Короткий виклад	2
Розділ 1: Вступ і методологія	5
Розділ 2: Досвід жінок і їхнє сприйняття безпеки	7
2.1. Проблемні питання, пов'язані зі збройним конфліктом, що триває	7
2.2. Труднощі при перетині лінії зіткнення	10
2.3. Економічна безпека	12
2.4. Пов'язане з конфліктом ґендерно зумовлене насильство (ГЗН)	14
Розділ 3: Внесок жінок у мир і безпеку	16
3.1. Приклади внеску жінок-представниць громадянського суспільства в мир і безпеку	16
3.2. Виклики, з якими стикалися жінки, які займаються миром і безпекою	19
Розділ 4: Думки жінок щодо сприяння миру та безпеці	22
Заключні спостереження	24
Додаток: мапа	26

КОРОТКИЙ ВИКЛАД

Основні спостереження

- *Жінки та чоловіки стикаються з труднощами, зумовленими збройним конфліктом, що триває на сході України, водночас де в чому їхній досвід відрізняється, зокрема:*
 - *загибель та поранення внаслідок конфлікту по-різному впливають на чоловіків і жінок як у кількісному вираженні, так і за соціально-економічними наслідками;*
 - *перешкоджання свободі пересування мирного населення на лінії зіткнення має суттєві наслідки для жінок, адже вони становлять більшість серед тих, хто здійснює перетин (наприклад, щоб, з-поміж іншого, отримати пенсію).*
- *Жінки роблять багатоаспектний і різноманітний внесок у мир і безпеку, зокрема в рамках діяльності організацій громадянського суспільства та низових ініціатив, а також через залученість до роботи у сфері діалогу та розбудови миру.*
- *Однак часто жінкам у громадянському суспільстві важко досягти того, щоб під час обговорень політики мирного вирішення конфлікту їх чули та до них прислухалися. Часто їхні думки та досвід лишаються недостатньо представленими під час формування офіційної політики та ухвалення рішень, зокрема через відсутність доступу до цього процесу.*
- *Проблеми безпеки та захищеності, а також обмеження в пунктах пропуску перешкоджають діалогу та взаємодії через лінію зіткнення. Це негативно відображається на процесах проведення діалогу через лінію зіткнення і формування взаєморозуміння та взаємодовіри, які через пандемію COVID-19 ще більше ускладнилися.*
- *Співрозмовниці наголосили на важливості покращення зв'язків із відповідальними за формування політики. Вони також заявили про необхідність гарантувати безпечні умови й можливості для посилення діалогу та розвитку співробітництва серед жінок, які розбудовують мир, у рамках підтримки донорами більш довгострокового підходу до розбудови миру.*

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні (СММ) збирає інформацію та звітує щодо безпекової ситуації у регіоні, де здійснює свою діяльність. Місія також здійснює моніторинг дотримання прав і основоположних свобод людини та надає підтримку їх дотриманню. Це

передбачає здійснення моніторингу впливу конфлікту на сході України на жінок і чоловіків, хлопців і дівчат. Це також включає налагодження зв'язків із громадянським суспільством і представниками місцевого населення (як-от активістками та лідерками організацій громадянського суспільства і громадських ініціатив) для того, щоб збирати їхні думки щодо миру та безпеки.

У рамках загальних зусиль ОБСЄ, спрямованих на підтримку виконання порядку денного щодо жінок, миру та безпеки (ЖМБ)¹, цей звіт покликаний висвітлити особливий досвід жінок, привернути увагу до їхнього значного внеску у зменшення напруженості та сприяння миру, а також ознайомити з їхніми ключовими ідеями щодо того, як сприяти розбудові миру. Він також є продовженням звіту Місії 2018 року на тему «Гендерні аспекти моніторингової діяльності СММ», охоплюючи період із 1 листопада 2018 року до 15 червня 2021 року²

Конфлікт, що триває на сході України, продовжує становити загрозу для безпеки, захищеності та добробуту всього мирного населення. Цей звіт визнає спільний характер таких загроз, однак увагу в ньому приділено досвіду жінок в умовах конфлікту. Так, СММ зауважила, що цивільні чоловіки частіше гинуть або отримують поранення в результаті конфлікту, однак їхня загибель чи поранення іноді можуть мати наслідком додаткові економічні труднощі для жінок. У той час, як упродовж звітного періоду (а особливо з початком пандемії COVID-19) свобода пересування була суттєво обмеженою для всіх цивільних осіб, які проживають біля лінії зіткнення чи хотіли її перетнути, це особливо позначилося на жінках. Жінки та дівчата також зазнають інших безпекових ризиків і випробувань (наприклад, економічна незахищеність і гендерно зумовлене насильство (ГЗН), пов'язане з конфліктом), які важливо визнати.

Жінки (попри те, що самі постраждали від конфлікту), а також очолювані жінками організації, активно сприяють миру та безпеці, зокрема завдяки очільництву над ініціативами з розбудови миру. Хоч багато жінок досі залишаються за бортом офіційних переговорів та інших формальних процесів, вони прагнуть розбудувувати мир, згуртувавши різні за своїм досвідом та потребами громади за допомогою діалогу, ініціатив у сфері медіа та партнерств серед громадянського суспільства по всій країні (включно з охопленими конфліктом районами). Внесок жінок у мир і безпеку насичений і різноманітний. Попри іноді різні питання на порядку денному та різні підходи до миру й безпеки, багато з них так само зосереджені на темі людської безпеки, зокрема на таких питаннях, як труднощі при перетині лінії зіткнення та обмежений доступ до послуг.

Жінки активно промотували зміни серед відповідальних за ухвалення рішень (наприклад, шляхом взаємодії безпосередньо з ними чи масових зібрань). Водночас результати спостережень свідчать про те, що часто жінкам важко вдається забезпечити належні умови, ресурси та підтримку для своєї діяльності, зокрема через постійні виклики для безпеки, особливо у жінок, які проживають у непідконтрольних урядові районах. Крім того, у політичній сфері їхні погляди залишаються переважно не почутими й досі. COVID-19 та пов'язані з

¹ Який містить положення та ґрунтується на Резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (РБ ООН) № 1325 та дев'ятох наступних резолюціях.

² СММ ОБСЄ, тематичний звіт «Гендерні аспекти моніторингової діяльності СММ» (1 січня 2017 – 1 листопада 2018 рр.), (грудень 2018 р.).

ним заходи зі зменшення ризиків ще більше перешкоджали можливості жінок збиратися разом і взаємодіяти з відповідальними за ухвалення рішень.

Результати спостережень СММ вказують на необхідність сприяти створенню безпечних умов, необхідних для підтримки діалогу серед жінок, що розбудовують мир, а також заохочувати долучення голосів жінок до обговорень щодо розбудови миру та майбутнього країни після конфлікту. Крім того, це сприятиме виконанню ширшого кола питань на порядку денному ЖМБ, яке не обмежується сферою безпеки. Інформація, що увійшла в цей звіт, також говорить про необхідність дослідити механізми того, як покращити виділення ресурсів на очолювані жінками ініціативи з розбудови миру, із наголосом на сталі підходи, одночасно розширюючи можливості та заохочуючи залученість на місцевому рівні.

РОЗДІЛ 1: ВСТУП І МЕТОДОЛОГІЯ

Відповідно до свого мандата, а також прийнятих у рамках ОБСЄ зобов'язань та комплексного підходу ОБСЄ до безпеки³, СММ здійснює моніторинг впливу конфлікту на сході України, інтегруючи у свою діяльність ґендерні аспекти⁴. Це передбачає зосередження уваги на досвіді й безпекових потребах цивільних чоловіків і жінок, хлопців і дівчат, а також на інформуванні про внесок жінок та чоловіків у мир і безпеку та їхні погляди щодо них.

У продовження двох попередніх звітів Місії на тему «ґендерні аспекти моніторингової діяльності СММ»⁵ цей звіт охоплює період із 1 листопада 2018 року до 15 червня 2021 року та присвячує особливу увагу питанням на порядку денному ЖМБ⁶. У звіті висвітлено досвід цивільних жінок і дівчат у контексті збройного конфлікту, що триває, із наголосом на досвіді мешканок Донецької та Луганської областей. У ньому також додатково розповідається про участь жінок у місцевих ініціативах з ведення діалогу та інших заходах, що їх проводять жінки на підтримку миру та безпеки.

Розділ 2 цього звіту присвячений досвіду цивільних жінок і дівчат в контексті конфлікту й безпеки, які проживають з обох боків лінії зіткнення. Розділ 3 детальніше розповідає про роль, яку відіграють жінки в рамках діяльності організацій громадянського суспільства та громадських ініціатив у питаннях миру та безпеки по всій Україні з особливим наголосом на східній частині

України. Цей розділ висвітлює їхній внесок, а також труднощі, з якими вони стикаються під час такої діяльності. У Розділі 4 зібрано роздуми, якими поділилися ці жінки, щодо шляхів сприяння миру та безпеці в Україні, зокрема щодо необхідності кращої підтримки жінок, що розбудовують мир⁷.

Зустріч СММ із представниками місцевої громади з нагоди Міжнародного жіночого дня, підконтрольний уряду Чермалик, Донецька обл., 4 березня 2020 р.

Представлені в цьому звіті висновки не претендують на вичерпність та радше узагальнюють результати спостережень команд Місії впродовж звітного періоду. Як такі, вони поглиблюють наявні знання про ґендерні аспекти впливу конфлікту на сході України, роль жінок у розбудові миру та погляди жінок на труднощі та можливості в цьому плані.

Методологія

Звіт підготовлено на основі сотень розмов спостерігачів СММ із цивільними особами

³ Комплексний підхід ОБСЄ до безпеки охоплює військово-політичний, економіко-екологічний і людський виміри (див. <https://www.osce.org/whatis/osce>).

⁴ У квітні 2021 року Голова СММ ОБСЄ ввів у дію Третій план дій СММ із забезпечення ґендерної рівності, за яким Місія отримала дорожню карту для сприяння ґендерній рівності та ґендерній чутливості на 2-річний термін (2021–2023 рр.).

⁵ Тематичний звіт СММ ОБСЄ «ґендерні аспекти моніторингової діяльності СММ» (1 січня 2017 – 1 листопада 2018 рр.), грудень 2018 р. (див. вище) і Тематичний звіт СММ ОБСЄ «ґендерні аспекти моніторингу СММ: висновки за один рік роботи» (червень 2015 р.).

⁶ ОБСЄ підтримує виконання порядку денного ЖМБ. Ухвалені на міністерському рівні зобов'язання, які прямо посилаються на одну чи більше резолюцій ЖМБ: МС.ДЕС 4/18, МС.ДЕС 4/15, МС.ДЕС 7/14, МС.ДЕС 3/11, МС.ДЕС 7/11, МС.ДЕС 7/09, МС.ДЕС 14/05 та МС.ДЕС 14/04.

⁷ Цей звіт присвячено досвіду цивільних жінок і, де це було можливо, дівчат. Особливі потреби та досвід жінок, які брали участь у конфлікті як військовослужбовки, офіцерки, членкині збройних формувань, а також ситуація з жінками у безпекових структурах не передбачені тематикою цього звіту. Ці аспекти вивчають інші організації. Наприклад, див. проект «Невидимий батальйон» (доступ за посиланням: <https://invisiblebattalion.org/en/home-2/>).

під час патрулювання, безпосередніх спостережень команд Місії, а також інформації, зібраної під час розмов, зустрічей та модерованих дискусій зі співрозмовниками, які опікуються питаннями миру та безпеки. Сюди увійшли розмови з понад 200 жінками, які проживають з обох боків лінії зіткнення в Донецькій та Луганській областях⁸, а також дискусії (зокрема 2 дискусії у форматі фокус-груп, проведених у режимі відеоконференції з подальшим дослідженням основних спостережень) за участі 96 співрозмовників (88 жінок і 8 чоловіків) із представників громадянського суспільства й наукових кіл, які активно працюють над питаннями миру та безпеки по всій Україні як на рівні громад, так і на рівні формування політики⁹. Зазначені дискусії та розмови проводилися в період із квітня до червня 2021 року.

Згідно з комплексним підходом ОБСЄ до безпеки та відповідно до порядку денного ЖМБ, у цьому звіті поняття «безпека» застосовується в широкому розумінні, яке не зводиться до відсутності війни та збройного насильства. Відтак, як і рекомендує Глобальне дослідження виконання Резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй № 1325, його метою є висвітлення «потреб і проблем жінок в особливих ситу-

аціях під час конфлікту» на основі результатів спостережень СММ та розповідей жінок під час розмов¹⁰.

Обмеження

Упродовж частини звітного періоду COVID-19 та пов'язані з цим внутрішні заходи зі зменшення ризиків негативно вплинули на можливість Місії вести спостереження та проводити розмови особисто. Через зміни в операційній діяльності СММ багато розмов доводилося проводити дистанційно. Це особливо позначилося на можливості Місії провести глибше дослідження на більш чутливі теми (наприклад, ініціативи з розбудови миру через лінію зіткнення або різні форми пов'язаного з конфліктом ГЗН).

Крім того, у невідконтрольних урядові районах свобода самовираження залишалася суттєво обмеженою, що також фіксувалося в попередньому звіті *«Гендерні аспекти моніторингової діяльності СММ»*. Унаслідок цього та відповідно до принципу «не нашкодити» взаємодія СММ з учасниками громадських ініціатив щодо безпеки та миру у цих районах залишалася обмеженою. У деяких випадках співрозмовники, до яких зверталися команди Місії в невідконтрольних урядові районах, відмовлялися говорити зі спостерігачами з міркувань безпеки.

⁸ 117 осіб із підконтрольних урядові районів та 91 — з невідконтрольних урядові районів.

⁹ 87 осіб із підконтрольних урядові районів та 9 — із невідконтрольних урядові районів. Серед цих співрозмовників 11 осіб (жінки з підконтрольних урядові районів) брали участь у двох дискусіях у форматі фокус-груп, проведених за сприяння СММ у червні 2021 року у режимі відеоконференції.

¹⁰ Р. Кумарасвами та ін., *«Запобігання конфлікту, трансформація миру, забезпечення миру: глобальне дослідження виконання Резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй № 1325»*, Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, 2015 р., 25 с.

РОЗДІЛ 2: ДОСВІД ЖІНОК І ЇХНЄ СПРИЙНЯТТЯ БЕЗПЕКИ

У цьому розділі представлені основні спостереження СММ щодо досвіду та сприйняття конфлікту й безпеки серед жінок (а також дівчат), які проживають з обох боків лінії зіткнення в Донецькій та Луганській областях.

Місія регулярно здійснює моніторинг впливу конфлікту на все мирне населення з обох боків лінії зіткнення та фіксує його у своїх звітах, розповідаючи, зокрема, про жертви серед цивільного населення; сприйняття безпеки мирним населенням; пошкодження об'єктів цивільної інфраструктури; наявність мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів; свободу пересування цивільних осіб; а також про доступ до соціальних та економічних прав, базових послуг (зокрема освіти й медицини), правосуддя, актів реєстрації цивільного стану та соціальних виплат (наприклад, пенсії)¹¹. У цьому звіті наголос робиться на висвітленні сприйняття, досвіду та потреб цивільних жінок, які проживають з обох боків лінії зіткнення. Важливо не забувати, що цей звіт є лише невеликим зрізом труднощів, з якими стикалися жінки та дівчата¹².

2.1. Проблемні питання, пов'язані зі збройним конфліктом, що триває

Збройний конфлікт на сході України має серйозні негативні наслідки для фізичної безпеки та захищеності всього цивільного населення, по-різному впливаючи на жінок і чоловіків, хлопців і дівчат.

Статистика

Упродовж звітнього періоду СММ підтвердила повідомлення про 338 загиблих та поранених серед цивільного населення: 149 осіб у результаті обстрілів із важкого озброєння, 38 — внаслідок вогню зі стрілецької зброї та 151 — через спрацювання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів. Жінки (89) та дівчата (17) становлять 31% усіх жертв серед цивільного населення¹³. Серед цих жінок 66 осіб загинули або дістали поранення в результаті обстрілів з важкого озброєння та стрілецької зброї, у той час як внаслідок спрацювання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів загинули або були поранені 23 особи. У результаті обстрілів з важкого озброєння та стрілецької зброї поранено 13 дівчат, тимчасом внаслідок спрацю-

¹¹ Попередні тематичні звіти СММ на ці теми: «Вплив мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів на цивільне населення в охоплених конфліктом областях на сході України (листопад 2019 – березень 2021 рр.)» (травень 2021 р.); «Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: труднощі, з якими стикаються цивільні особи при перетині (1 листопада 2019 – 15 листопада 2020 рр.)» (грудень 2020 р.); «Жертви серед цивільного населення в охоплених конфліктом районах на сході України (1 січня 2017 – 15 вересня 2020 рр.)» (листопад 2020 р.).

¹² Цей звіт присвячений проблематиці жінок (і дівчат), але для порівняння додавалися, де це було можливо, і певні дані щодо безпеки чоловіків (і хлопців). Загалом СММ приділяє увагу особливим потребам, досвіду та поглядам мирного населення в цілому задля розуміння ґендерно зумовлених розбіжностей та особливих труднощів, з якими стикалися жінки та дівчата, а також чоловіки та хлопці. Відповідні спостереження регулярно фіксувалися та відображалися в інших публікаціях Місії (див., наприклад, зноску 11).

¹³ Більшість жертв серед цивільного населення становили чоловіки та хлопці (204 і 28 відповідно). Термін «жертва серед цивільного населення» у визначенні СММ означає особу, яка не є комбатантом або комбатанткою та смерть чи фізичне поранення якої є прямим результатом збройного конфлікту. Сюди входять особи, які загинули та дістали поранення від засобів або у способи, що використовуються під час конфлікту (зокрема обстріли з важкого, легкого озброєння та стрілецької зброї, міни, невибухлі боєприпаси, вибухонебезпечні предмети, а також розбирання вибухонебезпечних предметів на частини чи неправильне поводження з ними). Випадки смерті та поранення, що настали не безпосередньо в результаті збройного конфлікту (наприклад, природна смерть у пунктах пропуску при перетині лінії зіткнення, смерть через відсутність доступу до системи охорони здоров'я, смерть внаслідок самогубства або інших випадків самошкодження зброєю, яка використовується в озброєному конфлікті), а також випадки пов'язаного з конфліктом ґендерно зумовленого насильства (у тому числі домашнього насильства) не входять у визначення, прийняте в рамках Місії.

вання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів загинула одна та поранено ще трьох¹⁴.

Зазначені дорослі жінки¹⁵ загинули та дістали поранення внаслідок спрацювання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів під час роботи на своїх присадибних ділянках, у полях, випасаючи худобу або просто збираючи гриби, щоб забезпечити свою сім'ю їжею чи засобами для існування¹⁶. Жінки та дівчата гинули або діставали поранення також, коли цивільні особи (переважно дорослі чоловіки) неналежно поводитися зі зброєю і боєприпасами або намагалися їх розібрати на частини. Такі випадки становлять близько 25% жертв серед жінок та всіх жертв серед дівчат через спрацювання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів. У більшості таких випадків жінки та дівчата просто перебували поблизу¹⁷.

З-поміж жертв серед цивільного населення, які загинули чи були поранені внаслідок обстрілів з важкого озброєння та стрілецької зброї, 40 із 66 жінок були у віці від 60 років (включно)¹⁸. Більшість зазначених випадків жертв сталася в населених пунктах поблизу лінії зіткнення, де люди похилого віку складають переважну частину цивільного населення. Більшість жертв серед жінок і дівчат також були спричинені обстрілами з важкого озброєння та стрілецької зброї, коли ті перебували у

своїх будинках, на присадибних ділянках чи на подвір'ях. Сторонам необхідно дотримуватися режиму припинення вогню та утримуватися від розміщення військових засобів і засобів військового типу в житлових районах та біля них відповідно до взятих на себе зобов'язань, зокрема Протоколу та Меморандуму від вересня 2014 року, Комплексу заходів від лютого 2015 року та Доповнення до нього від вересня 2015 року, а також Заходів з посилення режиму припинення вогню від 22 липня 2020 року, які містять пряму заборону на розміщення важкого озброєння в населених пунктах і біля них. Розміщення військових засобів і засобів військового типу в населених районах і біля них наражає цивільні будинки на ризик прицільного вогню або виникнення супутніх пошкоджень.

Чим довше триватиме конфлікт, тим буде більше жертв, а отже, необхідно приділяти більше уваги проведенню додаткових цільових і спеціально розроблених програм та просвітницьких заходів для інформування про мінну небезпеку та забезпечення потреб постраждалих внаслідок інцидентів і їхніх родин (зокрема в медичній і психосоціальній допомозі, а також соціально-економічній підтримці). Після закінчення конфлікту загальний вплив вибухонебезпечних предметів продовжуватиме мати наслідки для життя та джерел доходів цивільного населення ще впродовж тривалого періоду.

¹⁴ Серед чоловіків 102 особи загинули або дістали поранення в результаті обстрілів із важкого озброєння та стрілецької зброї, а ще 102 — загинули або були поранені внаслідок спрацювання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів. 6 хлопців було поранено в результаті обстрілів із важкого озброєння та стрілецької зброї, тимчасом внаслідок спрацювання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів загинуло та поранено 22 хлопців.

¹⁵ Серед дорослих жінок більшість (17 із 23) були у віці до 59 років (включно). Те ж саме стосується і дорослих чоловіків: 81 особа зі 102 була у віці до 59 років (включно).

¹⁶ Чоловіки гинули та діставали поранення, розбираючи боєприпаси та вибухонебезпечні предмети на частини, неналежно поводяться із такими предметами, під час роботи в полях чи виконання ремонтних робіт на об'єктах цивільної інфраструктури. Для ознайомлення з детальнішою інформацією та розгорнутим аналізом див. Тематичний звіт СММ ОБСЄ «Вплив мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів на цивільне населення в охоплених конфліктом областях на сході України (листопад 2019 – березень 2021 рр.)» (травень 2021 р.; див. вище).

¹⁷ Наприклад, у березні 2020 року жінка та чоловік (по 30–39 років) загинули внаслідок вибуху гранати у своєму будинку в невідконтрольному урядові Хрустальному Луганської області. За словами сусіда загиблого, коли виявили тіла, кильце від гранати досі було на пальці чоловіка. У лютому 2020 року в невідконтрольному урядові Перевальську Луганської області жінка (30–39 років) дістала поранення ніг в результаті спрацювання гранати, яку кинув чоловік (невстановленого віку) під час сварки з іншими чоловіками. Детальніше див. Тематичний звіт СММ ОБСЄ «Вплив мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів на цивільне населення в охоплених конфліктом областях на сході України (листопад 2019 – березень 2021 рр.)» (травень 2021 р.; див. вище).

¹⁸ Серед чоловіків, загиблих чи поранених внаслідок обстрілів з важкого озброєння та стрілецької зброї, 25 осіб зі 102 були у віці від 60 років (включно). Слід також зауважити, що зазвичай чоловіки гинули або діставали поранення під час роботи у своїх садах, на своїх присадибних ділянках або ж перебуваючи на вулицях чи у своїх будинках.

Соціально-економічний вплив

Жінки та дівчата становили близько третини підтверджених Місією випадків жертв серед цивільного населення. Однак слід також зауважити, що фактичний вплив від загибелі чи поранення в результаті обстрілів із важкого озброєння, стрілецької зброї, спрацювання мін, невибухлих боєприпасів та інших вибухонебезпечних предметів на населення виходить далеко за межі цих цифр і впливає, серед іншого, на засоби для існування, соціально-економічне становище та подальшу долю сімей.

Щодо соціально-економічного становища Місія зауважила, що загибель або поранення чоловіка може призвести до ще більших соціально-економічних труднощів для жінок. У жовтні 2020 року 41-річна жінка, яка зі своїм 12-річним сином дістала поранення внаслідок спрацювання вибухонебезпечного предмета в полі поблизу непідконтрольного урядові Золотого-5 (Михайлівки) Луганської області, розповіла спостерігачам, що її чоловік загинув у результаті вибуху міни в 2014 році та що наразі вона єдина, хто утримує їхню сім'ю (яка також включає її матір з інвалідністю). У квітні 2021 року жінка (20–29 років) повідомила СММ, що її чоловік (28 років) працював майстром на комбінаті в Маріуполі, і коли він завантажував металобрухт до плавильних печей, стався вибух. За її словами, їхнє життя зміниться назавжди, оскільки чоловік, який був єдиним годувальником, втратив ногу та отримав інвалідність. Крім того, у липні 2021 року дружина (50–59 років) чоловіка (56 років), який загинув унаслідок обстрілу 14 квітня в непідконтрольному

урядові Донецьку, зазначила під час розмови зі спостерігачами, що їй довелося перевезти тіло, щоб поховати чоловіка у підконтрольному урядові районі. Вона пояснила, що без доходу чоловіка та через витрати на перевезення та поховання її фінансове становище погіршилося.

Вплив на домогосподарства, якими опікуються жінки

Крім цього, втрата чи пошкодження майна (наприклад, будинків) через обстріли з важкого озброєння та стрілецької зброї частіше залишає особливий відбиток на домогосподарствах, якими опікуються жінки, оскільки їхнє соціально-економічне становище здебільшого найвразливіше¹⁹. Так, у січні 2019 року жінка, яка раніше жила зі своїми двома дочками у Чигарях — поселенні на південно-східній околиці підконтрольного урядові Південного (кол. Ленінське) Донецької області — розповіла спостерігачам, що відправила звітти своїх дочок, коли безпекова ситуація в районі погіршилася на початку травня 2018 року. За її словами, у ніч проти 25 травня внаслідок обстрілу загорівся її будинок. Зумівши вибігти з нього, вона сховалася на ніч у своєму саду та дивилася, як горить її будинок. Вона додала, що після цього вона покинула Південне й отримала статус внутрішньо переміщеної особи (ВПО) у підконтрольних урядові районах, стикаючись із того часу з труднощами в забезпеченні житлом. У травні 2021 року жінка (50–59 років) з непідконтрольного урядові району Донецької області розповіла спостерігачам, що після того, як її будинок згорів ущент у 2020 році, їй довелося переселитися зі своєю дочкою

¹⁹ Згідно з результатами аналізу вразливості, проведеного в підконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областей та оприлюдненого Управлінням ООН з координації гуманітарних справ (УКГС ООН) у лютому 2021 року, серед домогосподарств, які потребують допомоги з ремонтом будинків, приблизно 65 % належать жінкам (джерело: УКГС ООН, «Огляд гуманітарних потреб, Україна», лютий 2021 р.). Крім того, результати Багатогалузевої оцінки потреб, проведеної ініціативою REACH у підконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областей у 2020 році, вказували на те, що домогосподарства, якими опікуються жінки, частіше проявляли багатогалузеві потреби, ніж домогосподарства, якими керували чоловіки. Джерело: REACH, «Україна: Багатогалузева оцінка потреб підконтрольних урядові районів Донецької та Луганської областей у межах 20 км від лінії зіткнення (липень – серпень 2020 р.)», (травень 2021 р.).

(невстановленого віку) у будинок сторонніх осіб. Вона додала, що власники дозволили їй жити там, щоб доглядати за будинком на період їхньої відсутності у зв'язку з переїздом, однак якщо вони повернуться, їй із дочкою ніде буде жити.

Збільшення обсягів неоплачуваної роботи по догляду

Поранення членів сім'ї також іноді означало збільшення обсягів роботи по догляду для жінок. У лютому 2020 року жінка (20–29 років) у населеному пункті підконтрольного урядові району Донецької області розповіла спостерігачам, що після загибелі її батька внаслідок обстрілу в липні 2019 року їй довелося переїхати в цей населений пункт зі своєю 1-річною дитиною, щоб доглядати за своїм дідусем (невстановленого віку), який до того ж почав пиячити. У листопаді 2020 року 65-річна жінка в невідконтрольній урядові Голубівці (кол. Кіровськ) Луганської області повідомила Місії про те, що її 85-річна матір зі своїм 94-річним співмешканцем раніше жили в невідконтрольному урядові Голубівському Луганської області. Однак після того, як у травні 2020 року матір було поранено в результаті обстрілу їхнього будинку, матір зі співмешканцем попросили дочку допомогти переїхати в безпечніше місце. Згодом вони оселилися поруч із дочкою, яка доглядала їх обох.

Психологічний вплив

Під час розмов спостерігачів із жінками також підкреслювалися побоювання та психологічний стрес у зв'язку зі збройним конфліктом, що триває²⁰. Співрозмовниці з обох боків лінії зіткнення відзначили, що

психосоціальна підтримка в цілому залишається високо затребуваною. Водночас у період із січня 2020 року до травня 2021 року 4 представниці з двох неурядових організацій (НУО), розташованих у підконтрольних урядові районах Луганської області, а також голова (жінка невідстановленого віку) молодіжного центру в підконтрольному урядові районі Донецької області зауважили, що жінки частіше зверталися за психологічною допомогою, ніж чоловіки.

2.2. Труднощі при перетині лінії зіткнення

2 спостерігачі (чоловік і жінка) спілкуються з цивільною жінкою на блокпості збройних формувань поблизу Оленівки, вересень 2020 р.

Упродовж звітного періоду жінки та чоловіки, хлопці та дівчата і далі стикалися з труднощами та перешкоджанням свободі пересування при перетині лінії зіткнення, що впливало на їхнє життя та джерела доходів.

Обмеження свободи пересування та дані щодо перетинів

Після закриття в березні 2020 року пунктів пропуску вздовж лінії зіткнення з початком пандемії COVID-19 та їх часткового відкриття з червня 2020 року (хоч і з численними обмеженнями) кількість зафіксованих

²⁰ Детальніше про психологічний вплив конфлікту на учнів і співробітників шкіл див. Тематичний звіт СММ ОБСЄ «Вплив конфлікту на навчальні заклади та доступ дітей до освіти на сході України (січень 2015 – березень 2020 рр.)» (липень 2020 р.).

Державною прикордонною службою України (ДПСУ) перетинів лінії зіткнення цивільними особами знизилась приблизно на 95% порівняно з аналогічним періодом у 2019 році (березень–грудень). За цей період кількість перетинів в абсолютному значенні впала з 11,9 млн у 2019 році до 0,9 млн у 2020 році. Така спадна динаміка зберігалася в першому півріччі 2021 року, коли ДПСУ нарахувала загалом 290 000 перетинів лінії зіткнення цивільними особами супроти 6,5 млн за аналогічний період у 2019 році²¹.

Здійснюючи моніторинг у пунктах пропуску, спостерігачі регулярно фіксували, що лінію зіткнення перетинало більше жінок, ніж чоловіків²². Крім того, згідно зі спостереженнями Місії, а також даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та БФ «Право на захист», жінки становлять більшість цивільних осіб похилого віку, які регулярно перетинають лінію зіткнення з непідконтрольних урядові територій у підконтрольні та у протилежному напрямку, зокрема щоб отримати пенсію в підконтрольних урядові районах^{23,24}.

У своєму звіті 2020 року *«Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: труднощі, з якими стикаються цивільні особи при перетині»* Місія наводить чимало прикладів, як жінки намагалися возз'єднатися зі своїми сім'ями (зокрема для того, що доглядати за похилими чи хворими родичами), та випадків,

коли жінки не могли отримати доступ до необхідних послуг (наприклад, пенсії та медичної допомоги, навіть перинатальної), через обмеження в пунктах пропуску. У період із квітня до листопада 2020 року СММ отримала 1 284 запити від цивільних осіб, яким потрібна була допомога, щоб перетнути лінію зіткнення; з них 709 надійшло від жінок. 32% жінок зверталися за допомогою для повернення до свого місця проживання, 31% — для возз'єднання з сім'єю, 13% — для отримання доступу до медичних послуг, а 11,5% — для вирішення питань у зв'язку зі смертю чи серйозним захворюванням близького родича²⁵.

Доступ до санітарних споруд

За спостереженнями Місії, санітарні споруди на КПВВ, а також на відповідних блокпостах збройних формувань мали обмежені та неналежні умови, а в деяких випадках були в незадовільному стані. Спостерігачі зауважили, що це особливо позначалося на безпеці та гідності жінок і дівчат. Так, у серпні 2020 року команда СММ бачила, що наявні туалети на КПВВ біля підконтрольного урядові Новотроїцького Донецької області були або замкнені, або мали зламані дверцята, а також були з дірками в підлозі та не мали туалетного паперу і мила. На це персонал із прибирання на КПВВ зазначив, що жіночі туалети використовувалися для зберігання товарів й інвентаря для прибирання. У липні 2019 року неподалік блокпоста збройних формувань

²¹ Місія і далі фіксувала, що 5 діючих контрольних пунктів в'їзду-виїзду (КПВВ) в Донецькій та Луганській областях були відкритими, а відповідні блокпости збройних формувань були закритими, за винятком блокпоста південніше мосту біля Станиці Луганської (працює щодня) та ще одного поблизу Оленівки (працює лише двічі на тиждень: щопонеділка та щоп'ятниці). Крім того, спостерігачі і далі зауважували, що КПВВ біля Золотого та в Щасті були відкритими, однак відповідні блокпости збройних формувань південніше ділянки розведення в районі Золотого та за 3 км на південний схід від мосту в Щасті були закритими. Детальніше про обмеження, запроваджені сторонами на тлі часткового відновлення пропускного режиму, див. Тематичний звіт СММ ОБСЄ *«Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: труднощі, з якими стикаються цивільні особи при перетині (1 листопада 2019 – 15 листопада 2021 рр.)»* (грудень 2020 р.).

²² Див. УВКБ ООН та БФ «Право на захист», *«Перетин лінії розмежування. Річний звіт 2019»* (червень 2020 р.).

²³ Див. УВКБ ООН, *«Моніторинг контрольних пунктів в'їзду-виїзду на сході України 2021 року»* (остання редакція 15 липня 2021 року); УВКБ ООН і БФ «Право на захист», *«Перетин лінії розмежування: лютий 2020 року»* (лютий 2020 р.).

²⁴ Відповідно до Тематичного звіту СММ ОБСЄ *«Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: причини переміщення цивільних осіб і труднощі, з якими вони стикаються при перетині (січень 2018 – жовтень 2019 рр.)»* (листопад 2019 р., 11 с.), «[Для одержання соціальних виплат, зокрема пенсій, людям, які проживають у непідконтрольних урядові районах, необхідно зареєструватися як ВПО у підконтрольних урядові районах. Для збереження соціальних виплат людям необхідно перетинати лінію зіткнення кожні 60 днів]. Попри те, що дію цієї норми призупинено в березні 2020 року, пенсіонерам, які живуть у непідконтрольних урядові районах, досі потрібно перетинати лінію зіткнення, щоб зняти свою пенсію.

²⁵ Від чоловіків надійшло загалом 462 запити, серед яких 23% — запити про допомогу для повернення до свого місця проживання, 40% — для возз'єднання з сім'єю, 9,5% — для отримання доступу до медичних послуг, та 9% — для вирішення питань у зв'язку зі смертю чи серйозним захворюванням близьких родичів.

південніше мосту біля Станиці Луганської спостерігачі бачили, що туалети були тимчасово закриті. Того ж дня, за спостереженнями Місії, кілька жінок (невстановленого віку) зійшли з дороги та зайшли вглиб ділянки, позначеної попереджувальними знаками про мінну небезпеку, щоби справити нужду. Водночас СММ відзначила певні позитивні зрушення на КПВВ. Наприклад, 16 грудня 2020 року на КПВВ поблизу Новотроїцького Донецької області відкрили центр надання адміністративних послуг, де цивільним особам надають різноманітні послуги (зокрема банківські, адміністративні та медичні послуги, кімната матері та дитини, а також сучасні туалети, у тому числі для осіб з інвалідністю). Іще один такий центр поблизу підконтрольного урядові Щастя Луганської області відкрили 10 листопада 2020 року навіть попри те, що цивільні особи досі не можуть перетинати лінію зіткнення в районі Щастя (станом на кінець звітного періоду).

Перетин із дітьми

Як зазначено у відповідному звіті СММ 2019 року, зі складнощами при перетині лінії зіткнення часто стикається один із батьків (переважно жінки), що прямує зі своїми дітьми сам^{26,27}. Упродовж звітної періоду спостерігачі чули, що жінки утримувалися від перетину лінії зіткнення через відсутність нотаріально посвідченої згоди від батька їхніх дітей, оскільки той працював за кордоном, або через брак коштів для оплати послуг нотаріуса. Спостерігачі також отримували свідчення жінок, яким із цієї

причини не дозволили перетнути лінію зіткнення. Наприклад, у травні 2019 року та січні 2020 року співробітники Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) повідомили спостерігачам про те, що 2 жінки (по 30–39 років), які прямували зі своїми синами (10 і 7 років), провели кілька ночей у їхньому наметі, розташованому біля КПВВ поблизу Майорська Донецької області, через відсутність обов'язкової нотаріально посвідченої згоди²⁸. В обох випадках жінкам не дозволили перетнути лінію зіткнення, натомість скерували їх за допомогою до служб підтримки.

2.3. Економічна безпека

Економічні труднощі були серед ключових проблемних питань, про які розповідали жінки з обох боків лінії зіткнення. Вони виокремили, серед іншого, відсутність економічних можливостей, низьку заробітну плату (а також затримки в її виплаті) та мізерну пенсію — ті проблеми, негативний вплив яких посилюється в умовах тривалого конфлікту.

Економічна скрута

Кілька жінок розповіли СММ, що їм важко було забезпечувати щоденні потреби своїх сімей. Так, у березні 2020 року жінка (40–49 років) у підконтрольному урядові Верхньоторецькому Донецької області розповіла спостерігачам, що до початку конфлікту вона володіла кав'ярнею в непідконтрольному урядові Бетмановому. У 2014 році члени збройних формувань захопили її

²⁶ Див. Тематичний звіт СММ ОБСЄ «Пункти пропуску вздовж лінії зіткнення: причини переміщення цивільних осіб і труднощі, з якими вони стикаються при перетині (січень 2018 – жовтень 2019 рр.)» (листопад 2019 р.; див. вище).

²⁷ Відповідно до положень постанов №815 від 2019 року «Про затвердження Порядку в'їзду осіб, переміщення товарів на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях і в'їзду осіб, переміщення товарів з таких територій» та №57 від 1995 року «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України», якщо один із батьків прямує з підконтрольних урядові районів у непідконтрольні сам, необхідно пред'явити нотаріально посвідчену батьківську згоду другого з батьків або дійсне свідоцтво про смерть чи визнання безвісти зниклою особою.

²⁸ У період із середини липня до середини вересня 2020 року, за спостереженнями Місії, у середньому від 10 до 20 осіб (у тому числі неповнолітні діти та люди похилого віку обох статей) залишалися щоночі в наметі ДСНС України на КПВВ поблизу Новотроїцького в очікуванні, що збройні формування внесуть їх у список на перетин лінії зіткнення. Цивільним чоловікам і жінкам доводилося лишатися у наметах гуртом; деякі з них провели там від 7 до 30 днів. Оскільки намети були розташовані в межах території КПВВ, люди мусили покидати їх рано вранці та могли повертатися туди на ночівлю тільки після закриття КПВВ. Часто цивільним особам доводилося чекати на перетин лінії зіткнення у складних умовах.

майно та зайняли будинок, змусивши її переїхати до Верхньоторецького, де вона відкрила новий магазин із кав'ярнею. Однак через те, що в селі залишилося небагато людей, справи йшли дуже погано. У грудні 2020 року жінка (невстановленого віку) з підконтрольної урядові Красногорівки Донецької області пояснила, що з початком конфлікту та внаслідок переселення місцевих жителів, три із чотирьох дитячих садочків у районі залишилися без дітей, а співробітників цих трьох закладів (переважно жінок), які не досягли пенсійного віку, тримали на зменшеному окладі або звільнили. У травні 2021 року жінка (40–49 років), яка працювала продавчиною в сільському магазині в непідконтрольному урядові районі Донецької області, зауважила, що її місячного доходу як одинокої матері п'ятьох дітей було недостатньо, щоб покривати сімейні витрати в умовах підвищення цін. Крім цього, у період із квітня до травня 2021 року 8 жінок (різного віку) з обох боків лінії зіткнення повідомили спостерігачам про те, що вони не могли собі дозволити життєво необхідні ліки.

Ситуація з жінками пенсійного віку

СММ констатує особливу вразливість жінок пенсійного віку, зокрема тих, які проживають у непідконтрольних урядові районах. Оскільки пенсія в жінок була в середньому на 30% нижчою, ніж у чоловіків, негативний вплив від витрат на перетин лінії зіткнення для отримання пенсії був для них більшим²⁹. Наприклад, у березні 2019 року жінка з непідконтрольного урядові Донецька розповіла спостерігачам, що вона отримала пенсію в підконтрольній урядові Запорізькій області та що вся поїздка на відстань приблизно 460 км тривала понад

48 годин. За її словами, під час кожної поїздки вона витратила загалом 660 гривень (приблизно 21 євро) на дорогу, проживання та харчування, що сягає майже 25% від її пенсії у розмірі 2 800 гривень (близько 87 євро). Також у березні 2019 року кілька пенсіонерок (різного віку) розповіли спостерігачам, що кожна поїздка від їхніх місць проживання в непідконтрольних урядові районах з перетином лінії зіткнення через пункт пропуску поблизу Станиці Луганської обходилася їм приблизно у 900 гривень (близько 28 євро), що становило суттєву частину від загального розміру їхньої пенсії. Упродовж звітнього періоду кілька жінок пенсійного віку, які проживають у непідконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областей, говорили спостерігачам, що припинили забирати свої пенсії від українського уряду через витрати та труднощі при перетині лінії зіткнення. Заходи, запроваджені сторонами з початком пандемії COVID-19 у березні 2020 року, не лише суттєво зменшили кількість цивільних осіб, які перетинали лінію зіткнення, але й ще більше ускладнили перетинання для тих, хто намагався це зробити, та призвели до додаткових витрат. Так, за словами жінки (60–69 років) із непідконтрольного урядові району Луганської області, незважаючи на можливість позичити смартфон у своєї онуки, щоб завантажити застосунок «Дій вдома» для проходження обов'язкової самоізоляції у зв'язку з COVID-19, фінансовий тягар від перетину лінії зіткнення усе одно був важким через вимогу проходити тест на COVID-19 та плату за житло для самоізоляції і транспорт.

²⁹ Опенддатов «Середня пенсія в українських жінок на 30% менша, ніж у чоловіків» (17 травня 2021 р.).

Вразливість до експлуатації

Економічні труднощі могли посилити ризик стати жертвою сексуальної експлуатації та торгівлі людьми, особливо серед населення в охоплених конфліктом районах³⁰. У період із грудня 2019 року до травня 2021 року Місія опосередковано від представників НУО, зокрема 3 представників НУО в підконтрольних урядові районах Донецької області та 1 представника НУО в підконтрольному урядові районі Луганської області дізналася про випадки транзакційного сексу як тактику виживання³¹. Інформація щодо торгівлі людьми, якою поділилися з СММ місцеві органи влади підконтрольних урядові Маріуполя Донецької області та Сєверодонецька Луганської області у 2019 та 2020 роках відповідно, вказувала на те, що жінки (особливо молоді) на сході України наражалися на ризик сексуальної експлуатації. Водночас інформація, отримана від місцевих органів влади підконтрольного урядові Краматорська Донецької області в 2020 році та НУО в цьому місті у 2019 році, також свідчила про ризик трудової експлуатації. Доступна Місії інформація стосується лише підконтрольних урядові районів України, однак у травні та червні 2021 року в непідконтрольному урядові Луганську спостерігачі бачили кілька

реklamних оголошень про набір «незайманих» і неповнолітніх жінок для роботи масажистками за кордоном.

2.4. Пов'язане з конфліктом ґендерно зумовлене насильство (ґЗН)

Жінки та дівчата, які проживають з обох боків лінії зіткнення в Донецькій та Луганській областях, також наражаються на інші форми ґЗН, які іноді зумовлені чинниками, пов'язаними з конфліктом³². Згідно зі звітом СММ 2018 року «ґендерні аспекти моніторингової діяльності СММ», конфлікт, як правило, загострює та посилює ґЗН. Увесь масштаб цього впливу та труднощів важко оцінити також і через те, що, за словами декількох співрозмовників³³, відповідним органам про випадки ґЗН часто не заявляли³⁴.

На можливий зв'язок між конфліктом і ґЗН вказували представники 2 організацій, що працюють із жертвами ґЗН³⁵. У той час, як відповідні державні органи не здійснювали систематичний збір даних з цього питання³⁶, за даними притулку в Запорізькій області, приблизно половину випадків домашнього насильства, з якими вони зіткнулися впродовж перших чотирьох місяців 2021 року, нібито скоїли або ветерани, або чинні військовослужбовці. Місії також надійшло щонайменше 5 заяв про випадки

³⁰ В «Оперативній ґендерній оцінці» ООН Жінки 2020 року зазначено, що «уразливість населення до бідності, дискримінації, торгівлі людьми, сексуального насильства та жорстокого поводження з жінками зростає на постраждалих від конфлікту територіях» (ООН Жінки, «Оперативна ґендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні», травень 2020 р., 23 с.). В «Огляді гуманітарних потреб» УКГС ООН 2021 року так само зазначено, що «економічні наслідки COVID-19 можуть непропорційно вплинути на доступ внутрішньо переміщених жінок та дівчат до засобів до існування, що, своєю чергою, може ще більше підвищити ризик стати жертвами торгівлі людьми, включаючи сексуальне насильство» (УКГС ООН, «Огляд гуманітарних потреб. Україна», лютий 2021 р., 77 с., див. вище).

³¹ Відповідні співрозмовники в підконтрольних урядові районах Донецької області уточнили, що до сексу для отримання особистої вигоди вдалися в одному випадку жінки-ВПО, а в іншому — дівчата. У двох випадках співрозмовники в підконтрольних урядові районах Донецької області пов'язали це з явищем військової присутності. Верифікувати всі ці заяви Місії не вдалося.

³² Упродовж звітного періоду кілька співрозмовників повідомили СММ, що домашнє насильство часто було пов'язане зі зловживанням алкоголем та безробіттям. Детальніше про зв'язок між зловживанням алкоголем та конфліктом, що триває, див. Тематичний звіт СММ ОБСЄ «ґендерні аспекти моніторингової діяльності СММ» (грудень 2018 р., 14 с., див. вище). Детальніше про зв'язок між підвищенням рівня безробіття та конфліктом, що триває, див. УКГС ООН «Огляд гуманітарних потреб. Україна», лютий 2021 р., 14 с. (див. вище).

³³ 4 жінки та 1 чоловік (різного віку) з обох боків лінії зіткнення, серед яких — представники організацій громадянського суспільства, медичні працівники та співробітник поліції в підконтрольних урядові районах.

³⁴ Однак слід зауважити, що відповідні органи та організації громадянського суспільства в підконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областях систематично доповідали про те, що у 2020 році вони отримали більше дзвінків, пов'язаних із домашнім насильством, ніж у 2019 році. Хоча Місії повідомляли дані без ґендерного та вікового розподілу, БФ «Право на захист» уточнює, що приблизно 80% звернень у Луганській області та 90% дзвінків у Донецькій області були від жінок. За оцінкою більшості співрозмовників, таке зростання пов'язане з COVID-19. Отримати статистику щодо домашнього насильства від співрозмовників у непідконтрольних урядові районах не вдалося.

³⁵ Згідно з результатами дослідження ОБСЄ 2019 року «Дослідження ОБСЄ щодо насильства над жінками в Україні. Доповідь про результати дослідження» (листопад 2019 р., 43 с.).

³⁶ Наприклад, у грудні 2020 року 2 представники прокуратури у Кропивницькому Кіровоградської області (чоловік і жінка нестановленого віку) повідомили Місії про те, що у прокуратури немає жодного інструменту відстеження, чи особи, які вчинили ґЗН, були ветеранами.

сексуального насильства чи домагання щодо цивільних жінок і дівчат з боку військових або воєнізованого особового складу на сході України. Жоден із цих випадків Місії підтвердити не вдалося.

Станом на червень 2021 року в підконтрольних урядові районах Донецької та Луганської областей діяли 6 притулків для жертв ГЗН³⁷. Місії невідомо про наявність таких

притулків у непідконтрольних урядові районах. У 2020–2021 роках спеціалізовані служби в підконтрольних урядові районах повідомили про 4 випадки отримання запитів про допомогу від жінок у непідконтрольних урядові районах. Однак, як СММ зазначала раніше³⁸, обмеження при перетині лінії зіткнення створювали перешкоди для доступу постраждалих до спеціалізованих служб підтримки та притулків у підконтрольних урядові районах.

³⁷ По 3 в Донецькій та Луганській областях.

³⁸ Див. Тематичний звіт СММ ОБСЄ «Пункти пропуску уздовж лінії зіткнення: труднощі, з якими стикаються цивільні особи при перетині (1 листопада 2019 – 15 листопада 2020 рр.)» (грудень 2020 р., див. вище).

РОЗДІЛ 3: ВНЕСОК ЖІНОК У МИР І БЕЗПЕКУ

Жінки, які постраждали від конфлікту, відіграють у край важливу роль у вирішенні пов'язаних із конфліктом питань, наданні підтримки постраждалому від конфлікту населенню та сприянні миру шляхом налагодження діалогу та соціальної згуртованості у своїх громадах, а також на регіональному та загальнонаціональному рівнях. Упродовж звітного періоду, як і передбачено мандатом СММ, спостерігачі продовжили проводити регулярні зустрічі з активістками, представницями організацій громадянського суспільства, а також лідерками або учасницями громадських ініціатив, що

працюють у сфері миру та безпеки з обох боків лінії зіткнення. Місія також регулярно зустрічалася з жінками з академічних кіл. У цьому розділі детально розповідається про внесок жінок і очолюваних жінками ініціатив, а також про основні труднощі, з якими вони стикаються.

3.1. Приклади внеску жінок-представниць громадянського суспільства в мир і безпеку

За спостереженнями СММ, жінки активно сприяли пом'якшенню наслідків конфлікту,

Проект «Жіночі ініціативи за мир на Донбасі»

«Проект «Жіночі ініціативи за мир на Донбасі» зібрав разом жінок із різних куточків України (включно з непідконтрольними урядові районами, Російською Федерацією та іншими європейськими країнами) для обговорення спільних шляхів до миру на сході України.

Жінки, які беруть участь у такому стійкому майданчику для діалогу та співробітництва, постраждали від конфлікту та висловили бажання сприяти його мирній трансформації. Вони представляють усілякі групи суспільства: дехто працює в аналітичних центрах чи НУО, інші — журналістки або громадські активістки, які здобули довіру та повагу у своїх громадах і розуміються на ситуації на місцях.

Під час регулярних діалогів учасниці діляться своїм розумінням ситуації, проводять її спільний аналіз та обговорюють свої можливості та роль у трансформації конфлікту. Цей процес діалогу посилюється «діапрактикою» — втіленням змін завдяки спільним діям у місцевих громадах самих учасниць. З 2016 року було реалізовано понад 50 спільних ініціатив із розбудови миру, у багатьох випадках — невеликими групами жінок, які взаємодіяли через лінії конфлікту.

Крім того, щоб уможливити цю трансформацію на особистісному рівні, учасниці також збирали свої погляди та ділилися ними з цільовими заінтересованими сторонами. Нещодавно опубліковано [смагттю](#) проекту «Жіночі ініціативи за мир на Донбасі» щодо суспільного сприйняття. Жінки, долучені до процесів діалогу та переконані в їхній цінності як таких, також започаткували подібні діалоги у власних громадах», —

Дана Джирус, проектна координаторка Мобільної академії ґендерної демократії та розбудови миру, координаторка проекту «Жіночі ініціативи за мир на Донбасі», червень 2021 р.

розбудові миру та налагодженню взаєморозуміння та взаємодовіри у найрізноманітніші способи³⁹. Так, жінки сприяли наданню гуманітарної допомоги та психосоціальної підтримки, працювали над забезпеченням доступу до системи охорони здоров'я, а також підтримували права ВПО та ветеранів. Така діяльність проходила по всій Україні (включно з громадами, які проживають вздовж лінії зіткнення).

Місія також констатувала, що жінки були добре представлені під час діалогів, які проводилися серед громадянського суспільства⁴⁰. СММ провела зустрічі з різними учасницями таких ініціатив: від невеликих акцій, спрямованих на підтримку діалогу та соціальних змін через мистецтво й театр, до масштабніших і довгостроковіших ініціатив за участі жінок як з підконтрольних урядові районів України, так і з непідконтрольних. Учасницями таких ініціатив ставали жінки з найрізноманітнішим досвідом. Багато з них долучалися до цих зусиль на волонтерських засадах. Хорошим прикладом одного з таких проектів щодо діалогу є «Жіночі ініціативи за мир на Донбасі» (див. текстове поле).

Жінки, які брали участь в ініціативах з ведення діалогу, часто зазнавали на собі реалії і наслідки збройного конфлікту. Багато жінок-учасниць стали активними й розпочали креативні, багатогалузеві ініціативи та проекти, щоби зменшити страждання постраждалого від конфлікту населення та відбудувати громади. Це також означає, що долучені до діалогових ініціатив жінки підходили до вирішення певної проблематики під досить прагматичним кутом, натя-

Цивільні особи чекають у черзі на перетин біля мосту поблизу Станції Луганської, січень 2020 р.

ючи на недостатність сервісів, наприклад, на КПВВ та відповідних блокпостах збройних формувань та пропонуючи, нехай і невеличкі, але конкретні кроки для покращення ситуації.

Упродовж звітного періоду, за спостереженнями Місії, різні активістки та представниці організацій громадянського суспільства об'єднували свої зусилля та активно долучалися до комунікації з відповідальними за ухвалення рішень сторонами задля посилення голосу жінок та збільшення їхньої участі у питаннях реагування на конфлікт, що триває. У той час, як одні діяли за лаштунками, інші вибирали більш публічні заходи. Наприклад, у жовтні 2019 року, Місія спостерігала, як 4 представниці ініціативної групи «Жіночий діалог без кордонів» (двоє з підконтрольних урядові районів та двоє з непідконтрольних) зустрілися північніше відремонтованого прольоту мосту біля Станції Луганської усього за 2 дні до його офіційного відкриття, щоби відзначити Міжнародний день ненасильства. Вони дали спільне інтерв'ю, під час якого обнялися та зробили заяву на підтримку

³⁹ У своєму попередньому звіті «Гендерні аспекти моніторингової діяльності СММ» (грудень 2018 р.) Місія вже наголошувала на тому, що жінки відігравали у громадах ключову роль у напрацьованні рішень проблемних питань, пов'язаних із конфліктом.

⁴⁰ До такого висновку також дійшли у дослідженні за результатами опитування, проведеного Центром дослідження медіації та діалогу Києво-Могилянської академії за підтримки Ініціативи за мирні зміни. Згідно з дослідженням, жінки становили 66 % серед учасників та 65,2 % серед фахівців зі сприяння діалогам «третього треку».

«безпеки, єднання та людяності»⁴¹. Опісля, їхні вимоги (зокрема щодо покращення умов на пунктах пропуску) було викладено в листі та передано СММ і тодішній Спеціальній представниці Чинного голови ОБСЄ з ґендерних питань.

Жінки також активно виступали на підтримку інших пов'язаних із миром і безпекою тем, таких як захист і запобігання. У червні 2021 року спостерігачі бачили, як родичі та друзі (приблизно 25 осіб, переважно жінки різного віку) зниклих безвісти осіб зібралися в підконтрольному урядові Покровську Донецької області, тримаючи транспаранти й плакати з написами на підтримку членів сімей зниклих безвісти внаслідок конфлікту. Подібне зібрання у Павлограді Дніпропетровської області у травні 2021 року, згідно з повідомленнями, допомогло переконати місцеві органи влади приєднатися до підписання петиції до Кабінету Міністрів із вимогою включити голоси цих сімей до Комісії з питань зниклих безвісти осіб.

Жінки, які приєднувалися до заходів щодо миру та безпеки, розповідали СММ, що до участі їх мотивувало бажання зробити зміни в суспільстві, допомогти своїм громадам і забезпечити соціальну згуртованість в умовах конфлікту. Так, у червні 2021 року представниця (невстановленого віку) НУО, розташованої в підконтрольних урядові районах Донецької області, зазначила під час розмови зі спостерігачами, що вважає своїм громадянським обов'язком допомагати своїй громаді. Інші хотіли створити краще майбутнє для своїх онуків. Кількох мотивував власний досвід. Так, чимало жі-

нок, які працювали в організаціях громадянського суспільства, що надавали допомогу ВПО, самі були ВПО. У кількох випадках організаціями громадянського суспільства, які займалися запобіганням і протидією ГЗН, керували жінки, які самі постраждали від цих форм насильства. Інші зазначили, що бажали посприяти миру та довести, що люди можуть знайти спільні рішення, не зважаючи на різницю в своїх поглядах.

Жінки також були залучені в запровадженні та проведенні тренінгів щодо способів вирішення конфлікту, медіації, діалогу та розбудови миру, а також займалися розробкою планів і стратегій для інклюзивного залучення колишніх комбатантів, ветеранів і ВПО.

⁴¹ Доступ до відеоінтерв'ю за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=c9jaOmSQkN0>. На відео зафіксовано, як 4 активістки зустрілися біля мосту поблизу Станиці Луганської та згодом поділилися з журналістами своїм досвідом та поглядами щодо того, як необхідно організувати процес забезпечення миру. На відео також зафіксовано, як жінки обговорюють складений перелік вимог на адресу ОБСЄ та українських органів влади стосовно подальшого залучення громадських ініціатив до переговорних процесів. Детальніше про зміст листа див. Розділ 4.

«Кому потрібне мистецтво, коли гримлять постріли?» — запитувала себе Анна Волошина у 2014 році, коли на Донбасі розпочався конфлікт. Невдовзі знайшлася відповідь — усім. Двері очолюваного нею культурного центру в Новомихайлівці завжди відкриті, тим самим привносячи нове життя у населений пункт із населенням майже 1 500 осіб, розташований поблизу лінії зіткнення, на відстані близько 28 км від Донецька. Анна родом із Донецька, у 2014 році переїхала до Новомихайлівки. Попри пошкодження від обстрілів у 2014 році культурний центр — «Центр естетичного виховання» — продовжував свою роботу в селі. Затим у 2018 році було виділено державні кошти: будівлю відремонтували і започаткували молодіжний центр «Крок до мрії». Сьогодні у центрі повно молодих ентузіастів-волонтерів, які організують заняття з танців, проводять турніри з настільного тенісу та влаштовують вечори кіно. «Тут раді всім, але ми маємо зміцнювати довіру один до одного. Це справжня взаємодія», — каже Анна. Задля ефективнішої підтримки громади центр об'єднав зусилля з гуманітарними організаціями та долучився до організації тренінгів із підвищення рівня обізнаності про мінну небезпеку, а також сеансів психологічної допомоги. Для багатьох цей заклад став другим домом, місцем, де вони можуть більше бути собою. «Це — свобода», — каже Анна».

Див. повну історію Анни, а також інші схожі історії:

www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/442741.

Генеральна секретарка Хельга Марія Шмід на зустрічі з експертками, які займаються дослідженнями та ініціативами у сфері миру та безпеки (зліва направо: Владислава Каневська, Тетяна Кисельова, Діана Проценко, Олена Сулова), травень 2021 р.

3.2. Виклики, з якими стикалися жінки, які займаються миром і безпекою

Жінки-представниці громадянського суспільства, які активно займаються питаннями на порядку денному ЖМБ по всій Україні, розповіли Місії про низку труднощів і перешкод, з якими вони стикаються: від обмеженої можливості збиратися та співпрацювати з міркувань безпеки або через закриття пунктів пропуску, до обмеженого ін-

тересу відповідальних за ухвалення рішень сторін до думок жінок, а також нестійкої підтримки заходів щодо миру та безпеки, які очолювали жінки.

Обмежені можливості для діалогу й обговорень

Декілька співрозмовників, багато з яких брали участь у онлайн-дискусіях, організованих СММ в червні 2021 року, зауважили про обмежені можливості для ведення діалогу та публічних дискусій із питань, пов'язаних із миром та конфліктом. Вони

пояснювали це, зокрема, побоювання щодо безпеки та захищеності, а також суспільним спротивом. Так, за словами співрозмовників з обох боків лінії зіткнення, жінки, які проживають у непідконтрольних урядові районах та приєднувалися до ініціатив із ведення діалогу щодо миру, боялися за безпеку себе та своїх родичів і часто почувалися в небезпеці, розповідаючи публічно про свою діяльність. Співрозмовники в інших районах України говорили про недовіру до учасників ініціатив із розбудови миру та репутаційну шкоду для них. Іноді підтримка ґендерної рівності також лишалася викликом. Представники НУО, розташованих у підконтрольних урядові районах Донецької області та Києві, зауважили, що такі теми, як Стамбульська конвенція⁴² чи пов'язане з конфліктом сексуальне насильство, залишалися чутливими питаннями для широкого загалу. Місія також отримувала заяви про напади та погрози проти активістів, які виступали за рівність.

Труднощі для проведення зібрань

Деякі співрозмовники також розповіли Місії, що обмеження на лінії зіткнення після спалаху пандемії COVID-19 звузили можливості для проведення діалогу через лінію зіткнення. У травні 2021 року представниця (30–39 років) НУО з підконтрольного урядові району Донецької області розповіла СММ, що їм довелося призупинити свій проект на тему діалогу, оскільки команда не могла зустрічатися. Деякі співрозмовники додали, що ініціативи щодо діалогу проводилися в режимі онлайн, однак вони не були настільки ж ефективними, як особисті зустрічі, переважно через складність сформувати довіру між учасниками.

Деякі співрозмовників зазначали, що формування довіри є важливим нюансом та головною складністю з огляду на обмеження, запроваджені з початком пандемії COVID-19. Так, учасниця ініціатив з міжорганізаційного діалогу про мир зауважила, що лише після того, як визначено спільну проблематику та сфери спільного інтересу, а також сформовано довіру (між учасниками групи), можна обговорювати більш суперечливі питання.

Брак доступу до процесів ухвалення рішень

Різні представниці громадянського суспільства, з якими спілкувалися спостерігачі СММ, також наголошували на тому, що вони описали як брак жінок в офіційних переговорах щодо миру та в інших процесах ухвалення рішень. Деякі почувалися відстороненими від процесів ухвалення рішень та зазначили, що їм бракувало можливостей впливати на відповідні процеси належним чином. Інші зауважували, що очолювані жінками ініціативи з обох боків лінії зіткнення розглядалися, як «іграшки для жінок», далекі від офіційних політичних процесів на високому рівні. У листопаді 2020 року співрозмовниця з підконтрольного урядові району Донецької області розповіла спостерігачам, що ініціативи її організації не заручилися підтримкою місцевих адміністрацій та громад і часто сприймалися як балачки про неважливі речі. Співрозмовниці також висловили своє розчарування тим, що деякі донори не проявляли справжнього інтересу до результатів роботи жінок щодо миру і не надто прагнули дізнатися думку громадянського суспільства щодо стану справ задля того, щоб визначитися з планом дій.

⁴² Стамбульська конвенція — це Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Україна підписала Конвенцію у 2011 році, однак досі її не ратифікувала.

Залученість на місцевому рівні та довгострокове фінансування

У кількох випадках співрозмовниці зазначили, що їм було складно забезпечити довгострокову фінансову підтримку своєї діяльності від донорів. У червні 2021 року деякі учасниці онлайн-дискусії, організованої СММ, зауважили, що донори часто очікують від очолюваних жінками організацій та ініціатив досягнення нереалістичних цілей за рахунок короткострокових проектів. Однак розбудова миру потребує довгострокового підходу. Інші зазначали, що було важко забезпечити фінансування на адміністративні витрати чи заходи з розбудови потенціалу, незважаючи на те, що в далекій перспективі вони були важливі для успішної реалізації проекту.

Деякі жінки вказали на необхідність забезпечити залученість в ініціативах з розбудови миру на місцевому рівні. Їм хотілося б, щоб співпраця зі спільнотою донорів була більш відкритою до нового, критичнішою та конструктивнішою, а також, щоб інтереси громад, яких представляють різні

місцеві організації, були почуті. Деякі співрозмовники також наголосили на тому, що жінкам часто не вистачає часу займатися миром і безпекою (незважаючи на те, чи це відбувається на платній або безоплатній основі), оскільки від них досі очікували виконання неоплачуваної роботи по догляду, зокрема догляду за дітьми та родичами похилого віку. З початком COVID-19 така ситуація тільки погіршилася.⁴³

Різне бачення розбудови миру

Серед співрозмовниць Місія відзначила низку різних ідей і пропозицій щодо того, як сприяти миру та безпеці в Україні⁴⁴. Одні жінки активно зосередились на забезпеченні участі жінок у безпековому секторі, інші — мали ширший погляд на те, як виконати Резолюцію РБ ООН № 1325 та порядок денний ЖМБ, змістивши наголос зі складних проблем безпеки на трансформацію конфлікту чи інші, нові підходи до розбудови миру. Це може бути одним із пояснень простеженої відсутності єдиного порядку денного щодо миру та безпеки (а також комплексу вимог і пропозицій) серед жінок.

⁴³ УКГС ООН, «Огляд гуманітарних потреб. Україна», (лютий 2021 р.; див. вище).

⁴⁴ СММ також проводила розмови у всій зоні відповідальності та вивчала інформацію, зібрану шляхом інших форм взаємодії з представницями громадянського суспільства, активними у сфері миру та безпеки впродовж звітного періоду (наприклад, під час зустрічей з високопоставленими представниками в Місії), що доповнило вищезгадані дві дискусії у фокус-групах, проведених на початку червня 2021 року з метою подальшого дослідження основних спостережень).

РОЗДІЛ 4: ДУМКИ ЖІНОК ЩОДО СПРИЯННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕЦІ

Колишня Спеціальна представниця Чинного голови ОБСЄ з гендерних питань, пані посол Мелані Вервєр (праворуч) та Заступниця Голови СММ ОБСЄ Антьє Граве (друга праворуч) отримують лист від 2 представниць ініціативи «Жіночий діалог без кордонів», Ніни Потарської (ліворуч) та Оксани Потапової (другої ліворуч), у якому викладено їхні вимоги. Зустріч відбулася під час візиту пані посла Вервєр до України у жовтні 2019 року

Незважаючи на те, що представниці організацій громадянського суспільства та лідерки місцевих ініціатив дотримувалися різних підходів та ідей щодо того, як сприяти миру та безпеці, багато хто погодився, що необхідно робити більше наголосу на тих аспектах безпеки, які виходять за вузькі рамки акценту на державній безпеці (наприклад, посилення уваги до людських аспектів безпеки). Серед нагальних питань були перераховані: роз'єднання сім'ї, безвісти зниклі члени сім'ї, труднощі при перетині лінії зіткнення та обмежений доступ до соціальної допомоги для ВПО. Наприклад, у вимогах, озвучених активістками, які зустрілися біля мосту поблизу Станиці Луганської у жовтні 2019 року (див. вище), викладено необхідність збільшити кількість пунктів пропуску, облаштувати їх безпечними зонами очікування та надати доступ до санітарних споруд, а також забезпечити режим повного припинення вогню та мирне вирішення конфлікту шляхом переговорів.

«Стосовно сприяння миру я можу впевнено сказати, що нам потрібно говорити. Війна нічого нам не принесе. Вона триває вже сім років, і досі нічого не змінилося», —

представниця організації в невідконтрольних урядових районах Донецької області під час розмови з СММ у травні 2021 року

Вони також закликали до того, щоб громадські, миротворчі, правозахисні та жіночі організації були представлені на всіх рівнях переговорів, а також щоб була гарантована безпека усіх учасників процесів діалогу.

Співрозмовники також вважали, що залучення більшої кількості жінок до переговорів щодо миру зможе розширити коло питань на порядку денному, повернувши увагу до таких питань, як освіта та медицина, які традиційно вважалися «жіночими питаннями». З цього приводу у травні 2021 року представник НУО в підконтрольному урядові районі Донецької області повідомив СММ, що жінки мають потенціал відігравати важливу роль у процесах розбудови миру в Україні завдяки своїм відносинам з місцевими громадами та сприянню їхньому благополуччю. Декілька учасників онлайн-дискусій наголосили, що залучення жінок до процесів миру та безпеки потребує подальшого обговорення, оскільки часто діячки долучалися на добровільних засадах і багатьом бракує необхідних фінансових ресурсів, щоб долучатися безоплатно.

Крім того, деякі співрозмовники висловилися щодо необхідності кращої фінансової та політичної підтримки від донорів, а також вищої оцінки зусиль жінок, наприклад, у підтримці діалогу. Вони також зазначали необхідність проектів з розбудови миру на більш тривалу перспективу, оскільки за короткий період часу не можна очікувати

швидкого вирішення проблем і відчутних результатів. Крім того, деякі співрозмовники вказали на необхідність рішень за принципом місцевої участі із залученням місцевих органів влади, а також налагодження зв'язків між зусиллями з розбудови миру на різних рівнях та за різними напрямками.

ЗАКЛЮЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Конфлікт на сході України продовжує суттєво впливати на життя цивільного населення у різні способи, позначаючись не лише на фізичній безпеці людей, але й на їхньому фінансовому становищі, долі сімей та психосоціальному благополуччі. Хоча глибина та масштаб багатьох труднощів, з якими стикалися жінки та дівчата, виходять за рамки порушених у цьому звіті тем, зібрана Місією інформація свідчить про різноманітний та різний за ґендерною ознакою характер впливу конфлікту. Жінки та дівчата, наприклад, гинули або діставали поранення, просто перебуваючи поруч із цивільними особами (переважно дорослими чоловіками), які неналежно поводитися зі зброєю та боєприпасами або намагалися розібрати їх на частини. Такі спостереження щодо жертв серед цивільного населення підкреслюють необхідність розробити інформаційно-просвітницькі програми про мінну небезпеку на основі розуміння різних обставин, за яких цивільні особи наражаються на міни, невибухлі боєприпаси та вибухонебезпечні предмети. Слід також звернути більше уваги на різницю наслідків від поранення та доступу до послуг між жінками та чоловіками, дівчатами та хлопцями.

На свободу пересування жінок також значно вплинули обмеження, запровадженні в пунктах пропуску на лінії зіткнення з початком пандемії COVID-19, про що свідчить велика кількість запитів про допомогу, отриманих Місією від жінок протягом 2020 року. Особливе занепокоєння також викликає вплив тривалого збройного конфлікту, затяжна та незмінна соціально-економічна небезпека, а також продовження існування різних форм пов'язаного з конфліктом ГЗН. Усе це в кінцевому підсумку перешкоджає повноцінному розвитку жінок і

дівчат у суспільстві та їхній участі у його житті. Хоча цей звіт не є вичерпним, він підкреслює необхідність і важливість врахувати ґендерні аспекти під час аналізу конфлікту на сході України та вжиття заходів із реагування на нього з тією метою, щоб відповідальні сторони змогли визнати, усвідомити та краще реагувати на особливі потреби жінок і дівчат.

У цьому звіті також акцентовано увагу на стійкості, яку проявили жінки, та декількох із безлічі шляхів, завдяки яким вони сприяють миру та безпеці (наприклад, участь у діалогових ініціативах або надання допомоги постраждалому від конфлікту населенню). Крім того, зважаючи на різні минуле та досвід жінок, Місія констатувала, що жінок не слід характеризувати як однорідну групу, оскільки вони дотримуються різних порядків денних і підходів до миру та безпеки.

Незважаючи на те, як вони долучалися до сфери миру та безпеки, жінки, які діють як «агентки змін», стикалися з різноманітними труднощами, пов'язаними, зокрема, з доступом до фінансування, недостатньою підтримкою, загрозами для власної безпеки, а також обмеженими можливостями для ведення діалогу й обговорень. З початком COVID-19 та запровадженням обмежень у пунктах пропуску, брак можливостей бачитися особисто став додатковим тягарем у діяльності жінок. Спостереження, що увійшли до цього звіту, вказують на необхідність продовжувати і нарощувати сприяння гарантування безпечних умов задля підтримки діалогу серед жінок, які розбудовують мир, з метою налагодження подальших форм взаємодії та співробітництва попри існуючі виклики.

Спостереження СММ свідчать про значний внесок жінок у сферу миру та безпеки. Це, а також те, що жінки становлять більше половини населення, створюють підґрунтя для підтримки долучення голосів і думок жінок до сьогоденних зусиль із розбудови миру, а також до інших сфер формування політики та ухвалення рішень під час обговорень майбутнього країни після конфлікту.

Жінки зі свого боку виграватимуть від подальшого налагодження зв'язків, зміцнення взаємозалежності та взаємопов'язаності, щоби розірвати коло маргіналізації політичної участі та ухвалення рішень. З огляду на це, жінок необхідно не лише запрошувати «бути присутніми в залі», їм слід також показати, що їхні думки почули, а ідеї — врахували. Відповідальним за ухвалення рішень сторонам слід звернути більше уваги на діяльність і погляди жінок (та інших), які сприяють миру зі сторони грома-

дянського суспільства. Особливо необхідно дослідити шляхи налагодження додаткових і кращих зв'язків між жінками, які здійснюють діяльність на низовому рівні, та тими, хто відповідає за ухвалення рішень. Жінки у громадянському суспільстві констатують не лише недостатню представленість жінок на офіційних переговорах, але й наявність складнощів у донесенні вхідної інформації до тих процесів. Водночас, присутність жінок не повинна прирівнюватися до ґендерної чутливості.

Насамкінець, викладені в цьому звіті свідчення жінок вказують на необхідність дослідити різноманітні механізми технічної та фінансової підтримки для очолюваних жінками ініціатив з розбудови миру, дотримуючись довгострокового підходу, заснованого на думках місцевих діячів, з метою виконання зобов'язань, передбачених Резолюцією РБ ООН № 1325, порядком денним ЖМБ, а також рішеннями ОБСЄ⁴⁵.

⁴⁵ MC.DEC/14/04.

ДОДАТОК

Мапа Донецької та Луганської областей, де відмічені згадані у звіті міста

